

OCHRANA SPOTŘEBITELE V EVROPSKÉM PRÁVU – OCHRANA SLABŠÍ STRANY?

KATEŘINA SKŘIVÁNKOVÁ

Masaryk University, Faculty of Law, Czech Republic

Abstract in original language

Tento příspěvek se věnuje úrovni ochrany spotřebitele a vnímání osoby spotřebitele v právu EU. Výchozí premisou příspěvku je tvrzení, že ačkoliv v počátcích evropské ekonomické integrace byla ochrana spotřebitele spíše jeho vedlejším produktem, v současné době se vyvinula v samostatnou a relativně silnou politiku (ve smyslu policy) EU. V určitých ohledech je současná pozice spotřebitelů v právu EU natolik silná, že jejím důsledkem je až vytváření překážek volného pohybu čtyř svobod. Tento příspěvek poskytuje stručný přehled vývoje ochrany spotřebitele, resp. zejména pojmu *spotřebitel* v evropském právu a pokouší se odhadnout vývoj ochrany spotřebitele do budoucna.

Key words in original language

Ochrana spotřebitele, spotřebitel, EU.

Abstract

The paper deals with the level of consumer protection and the notion of consumer in EU law. It is argued that although at the origins of European economic integration consumer protection was its mere by-product, it has now developed into an independent and rather influential policy. Current position of consumers in EU law is in certain aspects so strong that sometimes it results in obstacles to free movement of the four freedoms. This paper provides a brief overview of the development of consumer protection and especially of the notion of European consumer and seeks to predict development of EU consumer protection in the future.

Key words

Consumer protection, consumer, EU.

INTRODUCTION

Je notorií, že spotřebitel, notabene jeho ochrana, neměl původně své místo v plánech na ekonomické sjednocování Evropy. S jistou nadsázkou lze nicméně bezesporu říci, že oň byl spotřebitel ukrácen v počátcích ekonomické integrace, o to více byla jeho původně zcela absentující ochrana právem Evropské unie - EU (dříve Evropského společenství - ES) vykompenzována v posledních dvaceti letech. Pravdivost tohoto tvrzení můžeme spatřovat nejen v bohaté judikatorní činnosti Evropského soudního

dvora (ESD),¹ ale také – a to především – v řadě směrnic a nařízení na ochranu spotřebitele. Současná úroveň ochrany spotřebitele v právu EU je natolik propracovaná a vysoká, že je možné ji bezpochyby považovat za další politiku (ve smyslu policy) Evropské unie.

V souvislosti se zkoumáním kvality ochrany spotřebitele je především třeba uvědomit si, že s vývojem evropské integrace úzce souvisí také kvalita této ochrany. V prvních dekádách existence Evropských společenství (kdy ochrana spotřebitele skutečně nebyla „na pořadu dne“) se členské státy s oblibou zaklínaly ochranou spotřebitele (resp. ochranou jeho zdraví) coby legitimním důvodem pro bránění dovozu zboží z jiných členských států EHS. To jim ostatně umožňovala Smlouva o založení EHS,² která ochranu zdraví a života lidí uznávala jako ospravedlnitelnou překážku volného pohybu. Tuto výjimku zachovala Smlouva (již pod názvem Smlouva o založení Evropského společenství – SES) po všech provedených novelách v čl. 30 a nejinak je tomu i za současné právní úpravy ve Smlouvě o fungování Evropské unie (SFEU) v čl. 36.

Oproti této koncepci lze v současné době jak v judikatuře ESD, tak v doktríně vyzorovat obrat ve vnímání spotřebitele – spotřebitel již není považován za pasivního beneficiáře výhod společného trhu, je kladen důraz na jeho vzdělávání a dokonce se ozývají hlasy, že s ohledem na informovanost spotřebitelů není třeba chránit všechny spotřebitele, ale jen obzvláště zranitelné skupiny. V této souvislosti se tak přirozeně nabízí otázka, zda lze spotřebitele stále považovat za slabší stranu smluvního vztahu B2C. Cílem tohoto příspěvku je poskytnout stručný přehled vývoje ochrany spotřebitele v komunitárním a evropském právu a zejména postihnout posun ve vnímání osoby spotřebitele.

¹ Podle novely provedené Lisabonskou smlouvou je současné označení tohoto nejvyššího soudního orgánu EU Soudní dvůr Evropské unie. S ohledem na skutečnost, že v tomto příspěvku jsou představena starší rozhodnutí vydaná před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, bude použit termín Evropský soudní dvůr (toto označení ostatně také není správné, je však zažité odbornou i laickou veřejností).

² Článek 36 Smlouvy o založení EHS stanovil, že *články 30 až 34* [pozn. aut.: články zakazující omezení dovozu nebo vývozu zboží z nebo do jiných členských států prostřednictvím množstevních omezení nebo jim na roveň postavených opatření] *nevylučují zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto zákazy nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy.*

1 POČÁTKY VNÍMÁNÍ SPOTŘEBITELE V EVROPSKÉM PRÁVU

V počátcích evropské integrace bylo pro členské státy prioritou vytvoření celní unie, resp. společného trhu.³ Je proto pochopitelné, že ochrana spotřebitele – stejně jako řada jiných oblastí – nestála v popředí zájmu členských států coby společný cíl. Do primárního práva se dostala (ale pouze v náznaku) až skrze novelu provedenou Jednotným evropským aktem s účinností k 1. 7. 1987, kdy byl do SEHS vložen čl. 100a, týkající se harmonizace předpisů členských států, jenž uložil Komisi povinnost vycházet při navrhování opatření pro harmonizaci předpisů týkající se mj. ochrany spotřebitele z vysoké úrovně (čl. 100a odst. 3 SEHS). O skutečném zakotvení ochrany spotřebitele v primárním právu lze ale hovořit až v souvislosti s Maastrichtskou smlouvou, která jednak ochranu spotřebitele začlenila mezi činnosti Společenství (čl. 3 odst. 1 písm. t) SES), jednak do Smlouvy členila nový čl. 153 věnovaný přímo ochraně spotřebitele, jenž se v prakticky shodné podobě zachoval dodnes, neboť jeho odrazem je čl. 169 SFEU, resp. čl. 12 SFEU (tento článek ukládá Unii zohledňovat požadavky na ochranu spotřebitele při vymezování a provádění jiných politik a činností Unie). V zakotvení požadavku zohledňovat ochranu spotřebitele při vymezování a provádění jiných politik Unie do čl. 12 SFEU, do hlavy označené jako Obecně použitelná ustanovení, lze s jistou dávkou optimismu spatřovat rostoucí význam ochrany spotřebitele pro Evropskou unii, resp. členské státy; otázkou nicméně je, zda je tento optimismus na místě, když spotřebitelská problematika není uvedena ani v preambuli SFEU, ani „nové“ Smlouvy o EU. Na druhou stranu je třeba připomenout, že jakkoli v primárním právu není ochraně spotřebitele věnováno příliš prostoru, je tento nedostatek bohatě vykompenzován právem sekundárním – Evropská komise postupně iniciovala vznik desítek směrnic (a v omezené míře nařízení) zaměřených na ochranu zdraví, bezpečnosti nebo ekonomických zájmů spotřebitelů.

K pochopení měnícího se významu ochrany spotřebitele pro evropské právo je však třeba nahlédnout vedle primárního a sekundárního práva i do soft law. Právě ono totiž poměrně dobře ilustruje náhled EU, resp. členských států na problematiku ochrany spotřebitele a její propojení se společným trhem.

Prvním počinem EU na poli ochrany spotřebitele v oblasti soft law bylo rozhodnutí Rady ministrů ze 14. 4. 1975 o předběžném programu EHS na ochranu spotřebitele a o informační politice.⁴ Rada v něm uvedla, že

³ Dle čl. 4 SEHS je posláním Společenství vytvořením společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.

⁴ Úřední věstník C 92, 25. 4. 1975.

spotřebitel by neměl být vnímán jen jako pouhý kupující a uživatel zboží pro osobní, rodinné nebo skupinové účely, ale také jako osoba, jíž se týkají různé aspekty společnosti, jež ji mohou přímo či nepřímo ovlivňovat coby spotřebitele.⁵ Program navíc představil práva spotřebitelů – beneficiářů budoucího společného trhu – právo na ochranu zdraví a bezpečnosti, právo na ochranu ekonomických zájmů, právo na odškodnění za vzniklou újmu, právo na informace a vzdělání a právo být slyšen (právo na zastoupení). Tento přehled je přitom dodnes považován za jakýsi katalog základních práv spotřebitelů; je nicméně třeba mít na paměti, že vznikl v době, kdy byl spotřebitel považován za slabého hráče na straně jedné, jenž měl proti sobě na druhé straně nepoměrně silnějšího obchodníka.

Podle N. Reicha bylo vytvoření katalogu konkrétních opatření motivováno snahou napomoci uskutečnění výše uvedených práv spotřebitelů.⁶ V této souvislosti je vhodné položit si otázku, nakolik se to Evropskému společenství, resp. Evropské unii skutečně podařilo. Předmětnou dobu (tj. 70. léta) charakterizuje především živelná harmonizace v oblasti předpisů týkajících se potravin, krmení pro zvířata, motorových vozidel a hraček, což zcela zjevně odráží akcentování ochrany zdraví a bezpečnosti spotřebitele, tedy první ze skupiny práv představených v prvním rozhodnutí Rady.

Druhé rozhodnutí⁷ následovalo dne 19. 5. 1981 a taktéž představilo program EHS na ochranu spotřebitele a o informační politice. Cílem ochrany spotřebitele mělo být dle programu především zkvalitnění zboží a služeb včetně poskytování informací o nich a podmínek jejich dodávání spotřebitelům. V programu byl také potvrzen důraz na posílení spolupráce mezi zástupci spotřebitelů, výrobci a dodavateli.⁸

V druhém programu lze vysledovat nejen pokračující snahu chránit zdraví a bezpečnost spotřebitele, ale také posun k ochraně zájmů ekonomických a práva na informace a vzdělávání. Tento trend pokračoval i ve 2. polovině 80. let 20. století, kdy značnou část iniciativy v oblasti ochrany spotřebitele převzala Komise ES. Ve svém sdělení Radě ze dne 27. 6. 1985⁹ Komise připomněla, že v uplynulých deseti letech byla přijata řada technických implementačních opatření týkajících se zejména produktů uvedených výše, pro něž již existovala rámcová legislativa. Komise zároveň upozornila, že s ohledem na hospodářskou recesi posledních let je třeba chránit zájmy spotřebitelů nejen v „dobrých časech.“ Dále uvedla, že je třeba vytvořit

⁵ Bod 3 rozhodnutí.

⁶Reich, N.: Wirtschaftsrecht, Verbraucherinteressen und EU-Integration. In: Reich, N. - Micklitz, H. - W. Europäisches Verbraucherrecht. 4. Auflage, Baden – Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2003, 1268 s., ISBN: 978-3-8329-0041-0

⁷ Úřední věstník C 133/1, 3. 6. 1981.

⁸ Bod 13 a násl. rozhodnutí.

⁹ COM 85 (314) final, Brussels 27. 6. 1985.

standardy ochrany zdraví a bezpečnosti pro výrobky uvnitř EHS. Podle Komise by spotřebitelé měli ze společného trhu především profitovat a jejich zájmy by měly být více zohledňovány v dalších politikách Společenství.¹⁰

Doporučení Komise se promítla se do třetího rozhodnutí Rady ze dne 23. 6. 1986,¹¹ jež se neslo především v duchu termínu dokončení vnitřního trhu do konce roku 1992 a jež apelovalo na Komisi, aby připravila návrhy pro zlepšení možností spotřebitelů v rámci vnitřního trhu. Relativně krátce po svém třetím rozhodnutí (dne 15. 12. 1986) přijala Rada rozhodnutí o začlenění spotřebitelské politiky do ostatních společných politik,¹² v němž upozornila na potřebu zohledňovat zájmy spotřebitelů při vytváření návrhů legislativy dopadající na tyto zájmy a na potřebu, aby se spotřebiteli byly konzultovány záležitosti týkající se jejich zájmů.

Ve své aktivitě ve shodném duchu pokračovala v listopadu 1989 rozhodnutím o budoucích prioritách pro znovuoživení spotřebitelské politiky.¹³ V něm zopakovala význam propojení ochrany spotřebitele a vnitřního trhu a potřeby informovanosti spotřebitelů, a vyzvala Komisi, aby do konce roku 1989 předložila návrh plánu spotřebitelské politiky EHS. Výsledkem jmenovaného rozhodnutí Rady byl Akční plán pro spotřebitelskou politiku pro léta 1990 – 1992.¹⁴ Hlavními okruhy, na něž se Komise v plánu zaměřila, bylo zastoupení, informování a bezpečnost spotřebitelů a transakce, jejichž stranou je spotřebitel.

I stručným náhledem na představené aktivity Společenství na poli ochrany spotřebitele v období poloviny 70. let 20. století do začátku 90. let 20. století, resp. do doby, kdy měl být dokončen vnitřní trh, lze vypožorovat změnu ve vnímání spotřebitele (stranou přitom ponecháváme fakt, že v první dekádě existence tří Společenství nebylo o ochraně spotřebitele prakticky vůbec uvažováno). V prvním rozhodnutí Rady z roku 1975 lze zcela zřetelně sledovat zaměření na ochranu bezpečnosti a zdraví spotřebitele – důraz je kladen především na bezpečnost výrobků nabízených spotřebiteli, čemuž odpovídá i technický charakter harmonizace. Druhé a zejména třetí rozhodnutí odrážejí posun k chápání spotřebitele jako aktivního účastníka vnitřního trhu; zároveň do hry aktivněji vstupuje i Komise, která ve svém sdělení z června 1985 poprvé upozorňuje na potřebu zohledňovat zájmy spotřebitelů v dalších politikách EHS (toto sebeomezení lze dnes nalézt v čl. 12 SFEU). Podle S. Weatherilla se změna v chápání

¹⁰ Op. cit. supra, s. 2 a násl.

¹¹ Úřední věstník C 167, 5. 7. 1986.

¹² Úřední věstník C 3, 7. 1. 1987.

¹³ Rozhodnutí Rady ze dne 9. 11. 1989 o budoucích prioritách pro znovuoživení politiky ochrany spotřebitele, Úřední věstník C 294, 22. 11. 1989.

¹⁴ COM 90 (98) final, Brussels 3. 5. 1990.

spotřebitele projevuje klesajícím akcentováním práv spotřebitelů a příklonem k upřednostnění výběru spotřebitele.¹⁵ S tímto zvěrem lze v zásadě souhlasit – jak vyplývá ze sdělení Komise a rozhodnutí Rady z června a prosince 1986, orgány Společenství již nepovažovaly za prioritu ochranu pasivního spotřebitele a jeho práv, nýbrž se pokoušely nastavit pravidla spotřebitelské politiky tak, aby měl spotřebitel možnost výběru a mohl se eventuálně chránit sám.

2 VNÍMÁNÍ OSOBY SPOTŘEBITELE V JUDIKATUŘE – STRUČNÝ PŘEHLED

Jak již bylo uvedeno výše, v počátcích (resp. v prvních dvaceti letech) evropské integrace byla ochrana spotřebitele členskými státy využívána – s trochou nadsázky lze říci, že dokonce zneužívána – k bránění volnému pohybu zboží a služeb.¹⁶ Učebnicovým příkladem takového jednání členského státu byl případ *Rewe Zentral AG v Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*¹⁷ známější pod označením *Cassis de Dijon*. V dané věci SRN bránilo dovozu likéru z Francie s odůvodněním, že likér obsahuje jiný objem alkoholu, než jsou němečtí spotřebitelé u obdobných destilátů zvyklí, a proto by vpuštění francouzského likéru na německý trh mohlo mít za následek ohrožení jejich zdraví. V tomto rozhodnutí byl mj. zájem na ochraně zdraví uznán jako ospravedlnitelná překážka volného pohybu zboží; zároveň ovšem ESD skrze tzv. „pravidlo rozumu“ rozhodl, že zboží splňující podmínky výroby a obchodovatelnosti v jednom členském státě nemůže být svévolně bráněno ve vstupu na trh jiného členského státu. Ačkoliv ESD v tomto rozsudku nezmínil přímo ochranu spotřebitele,¹⁸ deklaroval zájem na uznávání a sjednocování úrovně ochrany zboží napříč EHS. Uvedené rozhodnutí přitom odráží charakteristické rysy chápání ochrany spotřebitele v prvních dekádách evropské integrace, jež byly naznačeny výše – jak členské státy, tak EHS považují spotřebitele za pasivního účastníka trhu, důraz je kladen na ochranu zdraví a bezpečnosti a „technickou“ harmonizaci, jejímž výsledkem má být vytvoření základních bezpečnostních standardů pro výrobky uvnitř EHS.

Posun v chápání problematiky ochrany spotřebitele a osoby spotřebitele jako takového představuje rozhodnutí ve věci *R. Buet a Educational Business Services (EBS) v Ministère public*.¹⁹ V dané věci se jednalo o

¹⁵ Op. cit. pod pozn. 5, s. 9.

¹⁶ Ostatním dvěma svobodám ochrana spotřebitele ve volném pohybu „nebránila,“ neboť pro členské státy byla klíčová oblast služeb a především zboží.

¹⁷ Rozhodnutí ESD ve věci 120/78 ze dne 20. 2. 1979

¹⁸ Což v podstatě ani nemohl, neboť – jak vyplývá z kapitoly 1- ochrana spotřebitele v dané době vůbec nebyla zmíněna v primárním právu; ESD by se tak byl eventuálně mohl odvolat pouze na první rozhodnutí Rady ze dne 14. 4. 1975.

¹⁹ Rozsudek ESD ve věci 382/87 ze dne 16. 5. 1989.

podomní prodej materiálů pro výuku angličtiny, přičemž francouzské právo zcela zakazovalo podomní prodej jakýchkoli výukových materiálů nebo podomní nabízení vzdělávacích kurzů. V předmětné době dobíhala lhůta pro implementaci směrnice 85/577/EHS na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, ovšem tato směrnice je postavena na principu minimální harmonizace a navíc upravuje jen základní práva spotřebitelů v případě takto uzavřených smluv, zejména právo na odstoupení. Obchodník R. Buet a společnost EBS namítali, že zákaz podomního prodeje jazykových výukových materiálů je zbytečný, protože spotřebitel je dostatečně chráněn právem na odstoupení od smlouvy a obdobnými instituty. ESD dal nicméně zapravdu Francii, jež své opatření obhajovala potřebou chránit spotřebitele. V odůvodnění svého rozhodnutí ESD uvedl, že v daném případě je potenciálním spotřebitelem osoba, která si chce doplnit své vzdělání, v důsledku čehož je zranitelnější, neboť u ní hrozí vyšší riziko, že učiní chybné rozhodnutí (tj. uzavře pro ni nevýhodnou smlouvu). Zranitelní, slabší spotřebitelé tak dle názoru ESD vyžadují větší ochranu.

Z uvedeného rozhodnutí jednoznačně vyplývá změna v chápání ochrany spotřebitele – ESD sice stále připouští, že ochrana spotřebitele může být ospravedlnitelným důvodem pro bránění dovozu zboží z jiného členského státu, zároveň však již paušálně neuvažuje o anonymní skupině spotřebitelů, ale zaměřuje se na konkrétní skupinu, jejíž jedinci jsou zranitelnější než průměrní spotřebitelé. Představený závěr potvrzuje i rozhodnutí ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v Mars GmbH*,²⁰ kdy německé Sdružení proti nečestnému jednání v obchodu a průmyslu bránilo dovozu a prodeji zmrzlinových tyčinek z Francie. Důvodem jednání sdružení byla skutečnost, že tyčinky byly v akci prodávány o 10 % větší, přičemž reklamní sdělení, že množství tyčinky je o 10 % vyšší, zabíralo více než 10 % obalu. Druhý problém pro sdružení představoval fakt, že větší množství tyčinky zvyšovalo i její cenu, přičemž ve spotřebitelích způsob reklamy a prodeje mohl vyvolat dojem, že cena i při větším balení zůstává stejná. Podle sdružení dovezené tyčinky uváděly spotřebitele v omyl. ESD se v tomto případě s argumentací zaměřenou na ochranu spotřebitele neztotožnil. Napadené zboží dle ESD není s to uvést v omyl podstatnou část spotřebitelů; naopak se lze domnívat, že přiměřeně obezřetný spotřebitel si nespojí velikost reklamy s množstvím, o něž byla tyčinka zvětšena, a neuvěří tedy, že dostává tyčinku větší o množství odpovídající reklamnímu textu na obalu.

V uvedeném rozhodnutí ESD de facto poprvé použil termín *přiměřeně obezřetný spotřebitel*; tento pojem pak dále rozpracoval např. v rozhodnutí ve věci *Gut Springenheide GmbH a Rudolf Tusky v Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt - Amt für Lebensmittelüberwachung*.²¹ Případ se týkal

²⁰ Rozsudek ESD ve věci 470/93 ze dne 6. 7. 1995.

²¹ Rozsudek ESD ve věci C 210/96 ze dne 16. 7. 1998.

způsobu, jakým společnost Gut Springenheide označovala vejce, jež dodávala do obchodů. Podle názoru Úřadu pro dohled nad potravinami způsob označení zvolený společností nesplňoval požadavky stanovené nařízením 1907/90/EHS a byl způsobilý klamat a uvádět spotřebitele v omyl. ESD se v daném případě zaměřil na zjištění, jak napadené jednání působí na průměrného spotřebitele, jehož definoval jako *přiměřeně dobře informovaného, opatrného a obezřetného*,²² přičemž dospěl k závěru, že průměrný spotřebitel označením vajec, jež žalovaná společnost zvolila, maten a klamán nebude. V tomto rozhodnutí navíc ESD upozornil, že pokud si národní soud není při posuzování dopadu určitého opatření nebo praktiky na průměrného spotřebitele jistý, může provést výzkum mezi spotřebiteli nebo si vyžádat znalecký posudek.²³

S otázkou dopadu určitého opatření na průměrného spotřebitele se ESD dále zabýval např. v rozhodnutí *Komise v Španělsko*²⁴ (tento případ se týkal označování chemických látek – bělidel a čisticích prostředků). V dané věci ESD konstatoval, že skutečnost, že spotřebitelé z jednoho členského státu mají přesné představy o vlastnosti určitého produktu, nemůže sám o sobě ospravedlnit překážku volnému pohybu zboží, když o uvedené vlastnosti produktu se spotřebitelé mohou dozvědět pouhým přečtením jeho etikety.²⁵ Soud tak znovu pracoval s průměrným spotřebitelem, jenž je nejen v dostatečné míře informovaný, ale také opatrný a schopný řadu informací si opatřit a zpracovat sám.

V souvislosti s posledně jmenovaným rozhodnutím ESD učinil další posun v posuzování osoby spotřebitele – uznal, že míra informovanosti spotřebitelů v jednotlivých členských státech se může odlišovat. Tím v podstatě připustil, že není možné vytvořit definici *průměrného evropského spotřebitele*, neboť to neumožňují národní odlišnosti; na druhou stranu akcent na informovanost a vlastní aktivitu spotřebitelů (byť by spočívala jen v přečtení obalu výrobku) potvrzuje, že ESD zohledňuje dostupnost informací související s technickým pokrokem a průměrného spotřebitele v obdobných případech nepovažuje za nutné zvláště chránit. V této souvislosti se jeví nadmíru zajímavým postřeh S. Weatherilla, podle nějž stoupající složitost nabízeného zboží a služeb a stále podrobnější informace o nich, jež jsou spotřebiteli poskytovány, vedou k situaci, kdy někteří spotřebitelé pravděpodobně nebudou schopni na poskytnuté informace inteligentně zareagovat.²⁶

²² Bod 37 rozsudku.

²³ Ibidem.

²⁴ Rozsudek ESD ve věci C 358/01 ze dne 6. 11. 2003.

²⁵ Bod 52 rozsudku.

²⁶ Weatherill, S. Promoting the Consumer Interest in an Integrated Services Market. Europa Institute, Mitchell Working

3 NÁSTIN MOŽNOSTI DALŠÍHO VÝVOJE CHÁPÁNÍ SPOTŘEBITELE

Předchozí části příspěvku naznačily vývoj chápání osoby spotřebitele, resp. politiky ochrany spotřebitele právem EU a potažmo i členskými státy. Především z judikatury ESD vyplývá, že v oblasti ochrany spotřebitele právem EU dochází k prolamování paternalistického přístupu ve prospěch ochrany pouze vymezených a zranitelnějších skupin spotřebitelů a důraz je kladen na aktivní roli samotného spotřebitele. Při pokusu odhadnout další vývoj spotřebitelské politiky EU může být nápomocna směrnice 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu²⁷ (dále také jako „směrnice“), jež ve své preambuli přímo uvádí, že jakkoli je vhodné chránit všechny spotřebitele, podle judikatury ESD se při bránění nekalé reklamě vychází z dopadu na běžného spotřebitele. Tím je dle bodu 18 preambule směrnice spotřebitel, *který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory, jak je vykládán Soudním dvorem*. Bod 18 preambule dále upozorňuje, že i u obzvlášť zranitelných spotřebitelů je třeba zkoumat dopad nekalých obchodních praktik z pohledu průměrného člena takové skupiny.²⁸ Metody vytyčené v preambuli potvrzuje čl. 5 odst. 2 písm. b) a odst. 3 směrnice, podle nichž je dopad nekalé obchodní praktiky posuzován z hlediska průměrného spotřebitele nebo průměrného člena určité skupiny spotřebitelů, pokud obchodní praktika míří na určitou spotřebitelskou skupinu.

Směrnice o nekalých obchodních podmínkách dobře ilustruje změnu ve vnímání ochrany spotřebitele. Evropské právo zcela nepochybně směřuje od paušální ochrany práv spotřebitele k ochraně spotřebitelských zájmů (zejména k podpoře aktivní role spotřebitele a k posilování možností výběru pro spotřebitele). Stále více se prosazuje ochrana pouze vymezených,

Paper Series, online text [citováno 21. 5. 2010], dostupný na:

www.law.ed.ac.uk/file_download/series/23_promotingtheconsumerinterestinanintegratedservicemarket.pdf, s. 10.

²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách)

²⁸ *Zaměřuje-li se určitá obchodní praktika na určitou skupinu spotřebitelů, jako jsou například děti, je žádoucí, aby se dopad takové obchodní praktiky hodnotil z pohledu průměrného člena dané skupiny. Proto je vhodné zařadit do seznamu praktik, jež jsou za všech okolností nekalé, ustanovení, které, aniž by ukládalo obecný zákaz reklamy zaměřené na děti, chrání děti před přímým naváděním k nákupu. Pojem průměrného spotřebitele není statistickým pojmem. Pro stanovení typické reakce průměrného spotřebitele v daném případě budou muset vnitrostátní soudy a orgány vycházet z vlastního úsudku, s přihlédnutím k judikatuře Soudního dvora (bod 18 preambule směrnice in fine).*

zranitelných skupin spotřebitelů (typicky děti nebo lidé s nižším vzděláním), přičemž u ostatních, průměrných, spotřebitelů se presumuje určitá znalost a informovanost a/nebo schopnost potřebné informace si samostatně vyhledat a zpracovat. Lze tak říci, že evropské právo naplňuje tvrzení J. Stuycka, že ochranu potřebují pouze zranitelné skupiny spotřebitelů, zatímco průměrní spotřebitelé si při prosazování a ochraně svých práv vystačí s obecnými právními principy.²⁹ I do budoucna je proto možné předpokládat, že evropské právo bude pokračovat v nastaveném trendu a ochrana spotřebitele v budoucnu bude více strukturovaná – zranitelné skupiny spotřebitelů budou více chráněny nástroji evropského práva, u ostatních běžných spotřebitelů lze i s ohledem na již dosaženou úroveň politiky ochrany spotřebitele spíše očekávat aktivity Komise v oblasti vzdělávání a podpory sdružení na ochranu spotřebitelů.

CONCLUSION

Shrneme-li výše uvedené, lze dospět k závěru, že v průběhu evropské hospodářské integrace došlo v evropském právu v oblasti ochrany spotřebitele ke značné změně. V prvních několika dekadách jak právo ES (byť ve formě soft law) včetně judikatury ESD, tak členské státy vnímaly spotřebitele, resp. ochranu jeho zdraví jako ospravedlnitelnou překážku volného pohybu zboží na straně jedné, a zároveň ve snaze dosáhnout toho, aby spotřebitel mohl profitovat z rodícího se společného trhu, kladly důraz na sblížení předpisů svou povahou spíše technických, vytvářejících určitý minimální evropský standard. Období do poloviny 80. let 20. století tak charakterizuje především důraz na ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitelů a paternalistický přístup ES. Od poloviny 80. let 20. století pak lze pozorovat změnu – upřednostňovány jsou zájmy (nikoliv práva) spotřebitelů, jež mají být zohledňovány v dalších politikách ES. ESD v uvedené době začíná nahlížet na běžného spotřebitele jako na přiměřeně informovaného, opatrného a obezřetného – rodí se tak koncept průměrného spotřebitele. ESD si je vědom omezených možností při definování průměrného evropského spotřebitele, apeluje proto na zohledňování národních rozdílů, ale také varuje před přílišným protekcionismem. Tento trend se přitom v evropském právu ochrany spotřebitele zachoval a lze předpokládat, že tomu tak bude i nadále. Vzhledem k důrazu, jaký evropské právo klade na informovanost spotřebitelů je s jistou mírou optimismu možné dokonce předpokládat, že v budoucnu dojde k definování evropského průměrného spotřebitele. V takovém případě by bylo možné očekávat i následky předvídané J. Stuyckem, tj. odklon od komplexní ochrany všech spotřebitelů, přenechání aktivity v oblasti ochrany na

²⁹ Stuyck, J. European consumer law after the Treaty of Amsterdam. *Common Market Law Review*, 2000, No. 2, Vol. 37, ISSN: 0165-0750. pp. 367-400, s. 375.

„běžných“ spotřebitelích a posun k specializované ochraně zranitelných skupin spotřebitelů.

Literature:

- Anagnostaras, G.: The Unfair Commercial Practices Directive in Context: From Legal Disparity to Legal Complexity? *Common Market Law Review*, No. 1, Vol. 47, 2010, ISSN: 0165-0750, pp. 147 – 171.
- Pomar, F. G.: The Unfair Commercial Practices Directive: A Law and Economics Perspective, *InDret – Revista para el Análisis del Derecho*, Barcelona 2006, on-line text, [citováno 21. 5. 2010], dostupný na: http://www.indret.com/pdf/330_en.pdf
- Reich, N. - Micklitz, H. - W. *Europäisches Verbraucherrecht*. 4. Auflage, Baden – Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2003, 1268 s., ISBN: 978-3-8329-0041-0.
- Stuyck, J.: European Consumer Law After the Treaty of Amsterdam: Consumer Policy in or beyond the Internal Market? *Common Market Law Review*, No. 2, vol. 37, 2000,. ISSN: 0165-0750. pp. 367-400.
- Weatherill, S.: *EU Consumer Law and Policy*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2005, 253 s., ISBN: 1 84376 963 8.
- Weatherill, S.: Promoting the Consumer Interest in an Integrated Services Market. Europa Institute, Mitchell Working Paper Series, online text [citováno 21. 5. 2010], dostupný na: www.law.ed.ac.uk/file_download/series/23_promotingtheconsumerinterestinaintegratedservicemarket.pdf
- Communication from the Commission to the Council – A New Impetus for Consumer Protection Policy, COM 85 (314) final, Brussels 27. 6. 1985, dostupný na: http://aei.pitt.edu/3811/01/001290_1.pdf [citováno 26. 5. 2010]
- Rozhodnutí Rady ze dne 14. 4. 1975 o předběžném programu EHS na ochranu spotřebitele a o informační politice, Úřední věstník C 92, 25. 4. 1975 (v angličtině)

- Rozhodnutí Rady ze dne 19. 5. 1981 o druhém programu EHS na ochranu spotřebitele a o informační politice, Úřední věstník C 133, 3. 6. 1981 (v angličtině)
- Rozhodnutí Rady ze dne 23. 6. 1986 týkající se budoucí orientace politiky EHS na ochranu spotřebitele a podporu zájmů spotřebitelů, Úřední věstník C 167, 5. 7. 1986 (v angličtině)
- Rozhodnutí Rady ze dne 15. 12. 1986 o začlenění spotřebitelské politiky do ostatních společných politik, Úřední věstník C 3, 7. 1. 1987 (v angličtině)
- Rozhodnutí Rady ze dne 9. 11. 1989 o budoucích prioritách pro znovuoživení politiky ochrany spotřebitele, Úřední věstník C 294, 22. 11. 1989 (v angličtině)
- - Rozsudek ESD ve věci Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein (120/78) ze dne 20. 2. 1979
- Rozsudek ESD ve věci R. Buet a Educational Business Services (EBS) v Ministère public (382/1987) ze dne 16. 5. 1989
- Rozsudek ESD ve věci Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v Mars GmbH (C 470/93) ze dne 6. 7. 1995
- Rozsudek ESD ve věci Gut Springenheide GmbH a Rudolf Tusky v Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt - Amt für Lebensmittelüberwachung (C 210/96) ze dne 16. 7. 1998
- Rozsudek ESD ve věci Komise ES v Španělsko (C 358/01) ze dne 6. 11. 2003
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách)
- Three-Year Action Plan of Consumer Policy in the EEC, COM 90 (98) final, Brussels 3. 5. 1990

Contact – email

katerina.skrivankova@gmail.com